

Lausunto

14.08.2026

Asia: VN/10644/2024-PLM-71

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi sotilastiedustelusta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Tiivistetysti

Effi vastustaa jyrkästi tässä luonnoksessa hallituksen esitykseksi esitettyjä ehdotuksia uhkaperustaisten sotilastiedustelumenetelmien mahdollistamiseksi kotirauhan suojaamissa tiloissa. Ehdotetut lakimuutokset romuttaisivat merkittävästi kansalaisten turvallisuuden tunnetta ja tekisivät jopa omasta kodista turvattoman tilan.

Uusien toimivaltuuksien soveltamisehdot ovat käytännössä epämääräisesti määriteltyjä. Kuten Effi huomautti jo perustuslain 10 pykälän muutosehdotusta koskevassa lausunnossamme, uhkaperusteisuus on jo määritelmällisesti aina epätarkkaa ja pitkälti viranomaisen itsensä tulkinnan varassa.

Tämä on ristiriidassa EIT:n tulkintakäytännössä olevan täsmällisyysvaatimuksen kanssa. Toimivaltuuksien kohde ei tule riittävän täsmällisesti määritellyksi, kun sama viranomainen itse määrittelee uhan ja antaa tuomioistuimelle kaikki tiedot, joita tämä käyttää uhan arvioimiseen. Väärinkäytöksen vaara on ilmeinen.

Tässäkin luonnoksessa kansalaisten oikeusturvan toteutuminen laskettaisiin esityksen perusteella korostetusti tiedusteluvaltuutetun suorittaman valvonnan ja tiedusteluviranomaisten antamiin tietoihin perustuvien yksipuolisten tuomioistuinpäätösten varaan. Tällainen valvonta on jo nykyisten tiedustelulakien ja salaisten pakkokeinojen osalta osoittautunut tehottomaksi ja johtanut käytännössä tuomioistuihin toimimiseen pääosin kumileimasimina tosiasiallisen valvonnan sijaan.

On huomionarvoista, että tässäkään luonnoksessa ei ole arvioitu tehokkaiden oikeusturvakeinojen tosiasiallista toteutumista sitten tiedustelulakien säätämisen, vaikka esimerkiksi vuonna 2025 oikeusasiamies Petri Jääskeläinen on kertonut (Helsingin Sanomat 14.8.2025), että nykyisessä tilanteessa oikeusturvakeino toimenpiteiden kohteeksi joutuneille jälkikäteisesti informoinnista ei käytännössä toimi. Jääskeläisen mukaan ilmoittamatta jättämisestä on tullut eräiden poikkeussäännösten kautta pääsääntö.

Ehdotusluonnoksen tapa arvioida oikeusturvakeinojen tehokkuutta on listata käytössä olevat oikeusturvakeinot ja sen jälkeen todeta niiden olevan riittäviä. Tällainen lainvalmistelu olisi löperöydessään huvittavaa, ellei aihe olisi niin vakava.

Perusoikeusongelmien lisäksi tällaisten epätasaisesti määriteltyjen salaisten toimivaltaoikeuksien lisääminen voi myös itsessään heikentävästi vaikuttaa yksilön tai yhteiskunnan turvallisuuteen. Kuten aiemminkin, ei tässäkään luonnoksessa mitenkään arvioida riskejä, joita yhteiskunnan turvallisuudelle aiheutuisi näistä toimivaltuuksista korruptoituneen viranhaltijan tai poliittisen korruption vuoksi. Äärimmäinen esimerkki tällaisista ongelmista olisi sotilasvallankaappauksen mahdollisuus, joka uhkakuvana on yhtä vakava kuin kaikki ne uhat, joita sotilastiedustelulla yritetään torjua.

Haluamme korostaa, että mikäli tiedusteluviranomaisilla on tiedossaan epämääräisiä uhkia konkreettisempia epäilyjä, mahdollistaa jo nykyinen lainsäädäntö salaiset pakkokeinot näihin epäilyihin vastaamiseksi poliisin toimivaltuuksin. Myös sotilaallista turvallisuutta uhkaavissa tilanteissa. Olisi suotavaa, ettei näitä poliisin toimivaltuuksia aiheettomasti luovutettaisi sotilastiedustelulle.

Yksittäiset ongelmakohdat

Effin näkökulmasta räikeimmät ehdotukseen sisältyvät ongelmalliset toimivaltuudet ovat:

- pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuva tekninen kuuntelu (asuntokuuntelu)
- tekninen laitetarkkailu kotirauhan suojaamissa tiloissa

Esitämme seuraavaksi joitakin tarkempia huomioita joihinkin yksityiskohtiin liittyen. Effi vastustaa joka tapauksessa koko esitystä, eikä näitä tarkentavia huomioita tulisi tulkita siten, että hyväksyisimme esityksen muita osia.

Tekninen laitetarkkailu ja asuntokuuntelu

Esityksessä vaikuttaisi olevan vallalla teknisen laitetarkkailun perusoikeusvaikutusten vakavuutta vähättelevä näkökulma. Esityksen mukaan: "Teknisessä laitetarkkailussa laitteen käyttämispaikalla ei ole merkitystä, koska toimivaltuudella ei selvitetä, mitä laitteen sijaintipaikassa tapahtuu."

Tämä lähtöoletus on virheellinen. Käyttäjällä voi olla perusteltu oletus olettaa, että hänen kotonaan sijaitseva laite on kotirauhan suojan piirissä ja siksi sinne voidaan tallentaa arkaluontoisia tietoja, joita kotirauhan odotetaan suojaavan. Näistä konkreettisena esimerkkinä voi olla vaikkapa henkilön tekniselle laitteelle tallennettu henkilökohtainen ja intiimi päiväkirja, jota henkilö ei koskaan vie pois kotoaan.

Saman tyylinen oletus vaikuttaisi koskevan asuntokuuntelua, jota pidetään esityksessä vähemmän intiiminä, kuin asunnossa tapahtuvaa teknistä katselua. On tyypillistä, että ihmisen kaikkein intiimeimpiä salaisuuksia ovat hänen ajatuksensa. Ajatuksien sisältöä kommunikoidaan tyypillisesti toisille ihmisille nimenomaan sanallisesti. Näin ollen kotirauhan piirissä käydyt yksityiset

keskustelut voivat sisältää huomattavasti intiimimpää sisältöä kuin vaikkapa kotirauhan piirissä alastomasta ihmisestä tallennettu videokuva.

Tämän kaltaisten kaikkein intiimimpien tietojen - joita voidaan välittää yksityisissä keskusteluissa tai tallentaa yksityisiin muistiinpanoihin - paljastuminen on todennäköisesti esimerkiksi Vastaamo -tapauksen yhteydessä johtanut jopa itsemurhiin. Niiden trivialisointi lakiesityksessä on edesvastuutonta.

Sekä tekninen laitetarkkailu että asuntokuuntelu loukkaavat nimenomaisesti kotirauhan suojaaman yksityisyyden ydinaluetta. Näin ollen ne tulisi joko tapauksessa poistaa esityksestä, vaikka esitys muuten vietäisiinkin eteenpäin.

Mikäli käyttäjä kuljettaa teknistä laitetta kotinsa ulkopuolella, voidaan teknisen laitetarkkailun asennukset toteuttaa kodin ulkopuolella. Mikäli käyttäjä käyttää kyseistä laitetta vain kotona, on tämä vahva indikaatio sille, että hän myös olettaa laitteella olevien tietojen nauttivan kotirauhan suojaa, eikä kyseiseen laitteeseen tulisi lainkaan kohdistaa teknistä laitetarkkailua

Esityksessä ei ole myöskään arvioitu mitä laajoja sosiaalipsykologisia vaikutuksia yhteiskunnalle seuraisi, jos ihmiset eivät voisi jatkossa edes kotonaan ilmaista kaikkein intiimimpiä mielipiteitään turvallisessa ympäristössä. Mikäli esitystä vastoin Effin näkemystä aiotaan viedä eteenpäin, tulisi tällainen kattava arviointi tehdä yhteistyössä tieteellisen tutkimusyhteisön kanssa ja sisällyttää esitykseen.

Peitetoimintaan osallistuvien henkilöiden turvallisuus

Esitysluonnoksessa on nostettu esille sinänsä todellinen ongelma, että peitetoimintaa harjoittava henkilö voidaan nykytilassa paljastaa kutsumalla tämä kotirauhan suojaamaan tilaan. Ehdotetut lakimuutokset eivät kuitenkaan ratkaise tätä ongelmaa, sillä lainsäädännöstä löytyy aina jokin muu vastaava rajoitus peitetoimintaa tekevän henkilön toimivaltuuksiin, jota voidaan käyttää tämän paljastamiseen. Tämä ongelma on aina olemassa, niin kauan kuin peitetoiminnalle asetetaan lainsäädännössä minkäänlaisia rajoituksia.

Näin ollen tällaisen ongelman käyttäminen toimivaltuuden käytön perusteluna ei ole riittävää.

Toosi Topi
Electronic Frontier Finland - Effi ry